

I.- UNA GENERACIÓ SENSE NOVEL·LA

i 11

EN JUSTIFICACIÓ DE LA POR

La novel·la, —com tampoc el teatre, — no pot ésser un gènere de solitaris; no sols en el sentit que hagi de comptar amb una societat gentil per a fer-li de públic, sinó més, perquè necessita la saturació d'una certa gentilesa per a florir; és a dir, per a florir no esporàdicament, no per un exabrupte genial, sinó amb una potència de continuïtat que li doni categoria de fet normal dins una literatura. Segons la xènia famosa, hi ha llengües tan treballades, que donen als poetes els versos mig fets. Hi ha també societats d'una cultura moral tan viva, tan pregona, tan congenial, que el novel·lista hi neix mig format. Diem el novel·lista, no les novel·les: nosaltres som dels que creiem la gallina anterior als ous; i dels que no creiem en cap posta sense esforç.

Com en dir "cultura moral", no entenem precisament claredat sobre les vies que menen l'home d'allò que en ell és menys bo a allò que és millor; sinó menys que això, però alguna cosa que és prèvia, indispensable a la tal claredat: un coneixement de l'home, fundat—rabelaisianament anàvem a dir "confitat"—en l'amor a l'home: disposar, en suma, d'un sistema inicial de fórmules amaneses, i que siguin d'una indefinidament fecunda aplicabilitat al cas concret, sobre l'ésser moral de l'home, sobre la conducta i el seu finíssim, proteic rodatge de motius.

Malgrat Croce, els gèneres literaris existeixen; el que ha desaparegut són les fronteres traçades pels preceptistes dogmàtics, i entre gènere i gènere no és que ara hi hagi, ans sempre hi ha hagut, una vasta zona de trànsit, graduada fins a ésser neutra. Però situant-nos en el centre mateix del gènere, allà on trobem Stendhal, Dickens, Dostoievski, Zola, Hardy,

Proust, tota novel·la ens presenta l'evolució d'un cor al llarg de la d'uns altres cors, en mútua i indefugible influència; tot l'interès i tot l'estudi són posats en aquesta evolució, de la qual els fets, interns o externs, no són sinó l'exponent. Un joc concomitant de psicologies en moviment, doncs; un petit món d'ànimes concretes, que reflecteix, en artística summa, un món més vast, però també concret: és a dir, d'una època i d'un país determinats.

Pensi's ara, la novel·la francesa i l'anglesa, veritable doble soca del gènere, amb arrels i branques nombroses, com han nascut, de què s'han nodrit, sobretot com han durat, sense minva, fins avui. L'ambient entorn de l'una i de l'altra ha estat una densa cultura moral; l'esperit de l'una i de l'altra, l'interès per l'home, l'amor a l'home. Un interès que evoluciona sempre novament de fora cap a dins, dels costums cap a llur sentit i llurs raons pregones. Ni l'una ni l'altra no foren imaginables sense l'humanisme. Sense Rabelais, i més especialment sense Montaigne, que fan el pont entre els humanistes i el gran públic, no semblaria gaire possible la curiositat, tota intel·lectual, per l'home, dels mundans del segle XVII, d'on surt la primera novel·la moderna, "La Princesa de Clèves"; curiositat alerta fins avui, que, a més d'una gran novel·la psicològica, ha donat a França tota una tradició de psicologia científica, i ha creat com un gust de l'anàlisi dins l'ambient social: l'experiència dels homes, formulada en frases justes, es troba fins i tot en les memòries del snob, en l'article del polític, en l'adust report del generalàs. A Anglaterra, en canvi, l'humanisme s'orientà, com en tot el Nord, cap al perfeccionament religiós i moral; ha estat un humanisme cristià,

que ha tingut per centre els llibres sants. "En la familiaritat amb la Bíblia—ha escrit Arnold Bennett—consisteix el secret de la grandesa d'Anglaterra." A tota la literatura anglesa és aplicable allò que Coleridge digué dels personatges de Shakespeare: es manté "in the high road of life", en el camí ral de la vida; apreua els valors humans segons els patrons més elevats, com per una habitud de considerar homes i pobles que són i què fan amb Déu i sense Déu. D'ací ve, no hi ha dubte, per exemple l'amplària de perspectives morals que pren a Anglaterra, des de Defoe a Rider Haggard i àdhuc un anglès d'adopció com Conrad, la novel·la d'aventures, o la transcendència paradoxal de la gran novel·la humorística.

Pensi's així mateix en la novel·la russa, enorme fillola de les novel·les francesa i anglesa, i també, a través de Gógol, del "Don Quixot". D'elles, (com elles ja havien fet, a llur torn, de la novel·lística italiana i espanyola), manlleva procediments, adapta matèries, adopta punts de vista; però l'esperit que l'informa, de "L'Abric" de Gógol ençà, és tot de simpatia a l'home, de dolor per tots els dolors humans "concrets", de mística pietat per l'home, que esdevé redemptorisme religiós, social, polític, omplint la novella de violentes intencions extraartístiques, de protestes i de prèdiques. Per a suplir la deficiència de cultura humanística ha bastat, i ha sobrat, doncs, al rus, "aquella ingenuïtat de l'infant, —traduïm paraules de Maragall—i aquell agut sentit moral, que l'arriba a fer el màrtir de la seva pròpia consciència."

Ara; i a casa nostra? Els nostres escriptors, presos col·lectivament, ¿amb què poden comptar, inicialment, per a la creació de la novel·la que hom els demana? Qui pensant en Catalunya rellegeixi allò que hem suggerit més amunt, creiem que no gosarà gaire respondre: no es sentirà, sens dubte, amb dret al pessimisme, però menys encara a la impaciència. Un esforç seriós, coordinat, humil amb ímpetu, per les humanitats, en llur més complet sentit, que és el literal, ha començat tot just; cal, doncs, un llarg temps, perquè una atmosfera d'humanisme envolti i impregni el cos social. ¿I en l'ànima col·lectiva? Entre la suma d'instints heretats i més o menys arbitrats, ¿què hi trobem, mentre tant? ¿Per ventura aquell interès, o aquella curiositat, o tan sols aquell amor per l'home en si; aquella passió per tot allò que és humà, nostre o dels altres, tota intel·lectual com hem vist a França, o tota moral com hem vist a Anglaterra, o tota mística com a Rússia? No és, certament, una qüestió liquidable en un recó d'article; però gosaríem respondre—i vol-

dríem poder ésser contradits—que un tal interès simpatètic per l'home, avui, a Catalunya, col·lectivament, culturalment, socialment, —és a dir, fent atmosfera— no existeix. Cadascú estableix entre ell i els altres una zona estèril de mal·liança, vici típicament servil. Aquesta mal·liança és a la base d'aquell anarquisme, ingènit en cada català, que Maragall descobrí, i és la mateixa ànima del parodisme i del rebentisme que el gran poeta plorà en els catalans, com d'algunes degeneracions del seny i de la divina ironia que J. M. Junoy ha denunciat ara darrerament; incapacita per al cultiu de l'amistat i del diàleg, que Xènius, amb més raó que dret, enyorava un dia; i entra, ben segur, en aquell criticisme de l'ideal, que "L'Home del qual es parla" (i, diguem-ho entre parèntesis, del qual no s'ha parlat prou) veié en la seva generació, ell que s'havia avestat "a viure d'ell i per ell", viciament que "el separava dels altres."

Un altre indicatiu eloqüent d'aquesta manca d'interès pels homes, és l'intent d'explicació que hem sentit—no recordem, però, que l'hàgim llegit—de l'absència de novel·la catalana: això és, que la nostra gent, que la nostra societat, no forneixen matèria per als novel·listes. Qual·sevol assaig una mica profund sobre l'essència de la novel·la, suggeriria immediatament que tal explicació és nèciament monstruosa. O per un altre camí: ¿qui negarà que una bella majoria de les ànimes i de les accions tractades avui pels novel·listes d'altres països, podrien ésser, mutatis mutandis, ànimes i accions de la nostra Catalunya? Però aquesta mal·liança envers la mateixa matèria novel·lable per disposar, pot així mateix venir, i amb això cloem el cercle d'aquest examen, d'un viciament dels nostres narradors; els quals han hagut de passar i esgotar el període èpic, o sigui el de reproduir l'espectacle extern dels homes: fotogràficament o poèticament, tant se val encara que no sigui igual; i més, demanant sovint a aquest espectacle que sigui fort, sotragador, bé per la seva ridícula, bé pel seu pintoresc, bé per la seva brutalitat, bé per la seva mera excepcionalitat. Així, no es pot dir que la novel·la catalana no ha començat, sinó que ha finit un període preparatori d'ella, el dels narradors—alguns de qualitat genial com Ruyra—el període dels que "només al·ludeixen", com ve a definir Ortega i Gasset, i s'ha d'obrir el de la veritable novel·la moderna, el dels creadors i presentadors de realitats psicològiques imaginàries.

Hi ha por; però també hi ha símptomes que s'hi va; és a dir, obres, els autors de les quals

(n'hem esmentat alguns) tenen consciència del que exigeix al seu entorn i dins seu una novel·la, i per això ara com ara mesuren honestament llur embranzida. S'hi va també per altres camins: per exemple el del "pretext" moralitzant, com les "bonhomies" de Josep Carner, imbuïdes d'un inefable i autèntic humorisme que és tota una garantia; però, quant a la novel·la, són obra de trànsit, com ho demostra que hi siguin donats, dels processos psíquics, més els signes exteriors que no pas llur visió en si, més els resultats plàstics que no pas llur anàlisi.

***

El nostre mot final sigui per a aquells que posin llur optimisme en la suficiència—un altre vici servil— i no en una fe vestida de paciència i armada d'esforç. No clogui hom els ulls a això: que de tots els gèneres literaris, més encara que no pas el teatre, condicionat pel seu extrem sin-

tetisme, la novel·la és aquell en les formes i el contingut del qual cada període, cada segle, més totalment s'ha volgut reflectir, al qual, per tant, més ha exigít. Segurament tenim més, molt més, del que hauria fet excel·lents novel·listes al segle XVI; ara, és d'una claredat lapalissiana, que sense les causes que impediren la continuació evolutiva de la nostra novel·la, "tant al dia", del segle XV, ara, en el segle XX, tindríem més o menys novel·la del segle XX. Resta la possibilitat del geni: ja hem convingut, però, que no s'hi pot especular. Resta, en fi, el recurs del colgat: fer arrelar, en sòl catalanesc, una branca d'una novel·lística estrangera, fins a la seva independència. Es el camí més curt, en certa manera l'únic; però amb totes les dificultats d'una creació, si es vol pervenir a una independència viva, fructosa, nodrida de substàncies realment catalanes. Altrament, no fóra el tracte.

Carles RIBA

2.- AMOR, ETERNA LLEI

Amor callat i ressonant a l'hora,
ombra i claror, vestit i nuditat.
Secret discret l'ombra de tu a la vora
i llum vivent de tu la caritat.

Maria de Magdala als peus de Crist
desfeia els seus cabells com l'ombra pia.
Perquè el despullament no li fos vist,
del Crist Crucificat tota es vestia.

I a l'alba tremolosa de la Fè,
discreció d'amor fou no trobar-hi
sinó el Sepulcre nu, llum i mercè
del Crist que la vestia en el Calvari.

J. M. LÓPEZ-PICÓ

3.-

"Dibuix", per Rafel Benet

4.- **RAFEL BENET** Nat a Terrassa, l'any 1889

... dibuixos d'En Benet, que tenen aquell realisme «sul generis», fort com un roure i delicat com un ivori.

(Francesc Pujols, «La Publicitat»)

Un mestre impressionista no tan sutil com els impressionistes francesos, però més limpid.

(Josep Pià, «La Publicitat»)

Fidel sense forçar el jul, i sempre vigilant tant per no abandonar-se com per no torturar-se.

(J. M. López-Picó, «Vell i Nou»)

Impressionisme ampli i simplificador.

(A. Merceau, «Les Hommes du Jour» Paris)

... és dels que avença decidit cap a abraçar la pura veritat de la natura i es complau per tal en la nuesa d'aquesta veritat, rebutjant els elements plàstics que la faci més bella, però menys pura.

(Joaquim Foich i Torres, «Gasete de les Arts»)

... que difícilment trobariem una sola de les seves virtuts actuals, que no hagués ja al menys apuntat en les seves primeres pintures.

(Josep Llorenç i Artigas, «La Veu de Catalunya»)

Sense la realitat no podria viure, però vol que es vegi que la té al puny.

(C. C., «La Publicitat»)

Causen admiració les emotivitats de les teles suntuoses de Rafel Benet.

(Màxime Brienne, «L'Action Française» Paris)

... el pintor Rafel Benet, do'at d'una arbitrària volun'tat d'ordenació i d'una objectivíssima ordenació de voluntat.

(Xeniús, «Glosari: La Veu de Catalunya»)